

SZÜTS ZOLTÁN MÉDIAKUTATÓ: A DIGITÁLIS KOMPETENCIÁK ELSAJÁTÍTÁSA KULCSFONTOSÁGÚ

Könyv és képernyő

A világháló húsz éve az életünk része, mégsem tanítjuk a tudatos használatát – véli Szűts Zoltán média- és digitálispedagógia-kutató, az Eszterházy Károly Egyetem tanszékvezető egyetemi docense. A szakemberrel a digitális oktatás vívmányairól és buktatóiról, valamint az értékrelativizmus koráról is beszélgettünk az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelent, A digitális pedagógia elmélete című kötete kapcsán.

SZÖVEG SZENTEI ANNA
FOTÓ VERMES TIBOR

– A járvány első hulláma kihívás elé állította a pedagógusokat, diákokat egyaránt: sebtiben kellett átállni a digitális oktatásra. Hogyan vizsgázott a magyar iskolarendszer?

– Az oktatás olyan, mint egy tankerhajó, ha hirtelen akarunk vele irány váltani, akár fel is borulhat. Tavasszal két végtel közlül lehetett választani: vagy bezárjuk az iskolákat, vagy valahogyan megmentjük a félévet. A cél valójában az volt, hogy a második félév érvényes legyen, a gyerekek részt vegyenek az oktatásban, és tudáshoz jussanak. Ezt sikerült is abszolválni. Az online világ azonban a pandémia nélkül is a mindennapok részévé vált, és ezt az oktatásnak is követnie kell. Észre kell vennünk az előnyeit: az információáramlás felgyorsult, és ma bárki gond nélkül hozzáférhet a digitális technikákhoz. Igaz, sokan kimaradtak az online oktatásból a digitális eszközök hiánya miatt. A KSH adatai szerint Magyarországon az alsó jövedelmi ötödben már 2018-ban is száz főre kilencvennyolc okostelefon jutott, ami azt jelenti, hogy a legszegényebbeknek is van ilyen okoseszközük. Én azt mondom, lehet, hogy a jövőben nem az okostelefonját kellene lecserélni a gyerekeknek, hanem használt laptopot venni, ami a tanulást szolgálja. A legfőbb gondnak a digitális kompetenciák hiányát látom.

– A neveléstudomány ezt az elmaradást korábban nem érzékelte?

– De igen, hiszen már a 2010-es évek közepétől létezett digitális oktatási stratégia, ám sok minden akadályozta és akadályozza a megvalósulását. Ez komplex rendszer, amelyben értelemse-

rűen digitális eszközökkel, digitális tankönyvekkel, multimediális tartalmakkal, új módszertanokkal, új meggyőződésekkel, új szemlélet alapján kell dolgoznunk. A tavaszi tapasztalatok azt mutatták, az elméleti stratégiát le kell bontani a gyakorlatra, úgy, hogy a pedagógusok visszajelzéseit is be kell építeni. Én a központosítás mellett vagyok, ez alatt azt értem, hogy meg kellene határozni a pedagógusoknak és az oktatási kormányzatnak közösen, melyek azok a területek, ahol a digitális oktatást meg kell tartani, és milyen témaköröknél érdemes a szemléltetésben digitális eszközöket használni. Ideális lenne, ha egységes tanulástámogató digitális platformot használnánk az egész országban, a pedagógusok a digitális osztályteremben azonban már szabadon alakíthatnák a tananyagot és a tudáskonstruálás módját. Ugyancsak észre kell vennünk, hogy a könyv és a képernyő egymás barátai, és mindig az oktatási célokat figyelembe vevő mérlegelésnek kell megelőznie, hogy melyiket használjuk a tanórán. Közben persze nem szabad megfeledkezni a pszichológiai tényezőkről sem.

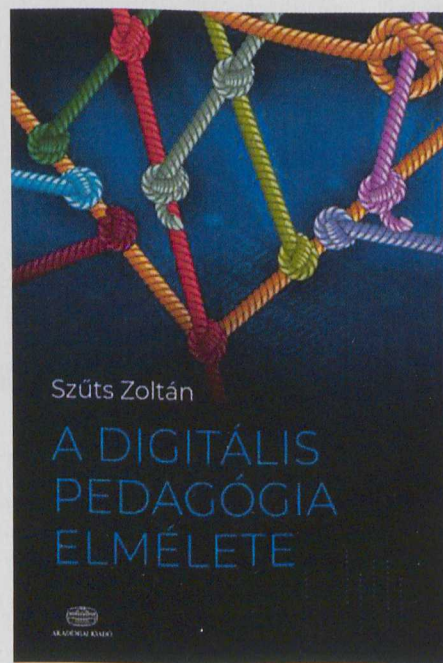
– Mire gondol?

– Például a figyelemre: hosszú percekig ugyanis lehetetlen kitartóan összpontosítani. Létezik egy magas figyelmi szakasz, mikor szinte flow állapotban figyelünk a digitális eszközökre, innen visszatérni az analóg világba rendkívül nehéz. És ott van az eszközfüggőség veszélye is.

– A hagyományos oktatás vitathatatlan erényei, a gondolkodtatás, a nevelés, a közösségformálás hogyan tudnak megjelenni a digitális módszertanban?

– A járvány első hullámában a XIX. századi oktatás eredményeit teljesítettük: a tanár a tudás birtokosa, a tudást átad-

ja, a gyerek adatokat memorizál, ideális esetben összefüggéseket vesz észre. Ám a gondolkodtatás, a műveltetés, a projektmunka nem működhet hatékonyan sehol sem a távoktatásban. Ezzel azonban nem csak mi küzdünk: a legnagyobb amerikai egyetemeken ingyenes távoktatást, online MOOC kurzusokat kínálnak. Bárki beiratkozhat, ám a résztvevőknek csupán a hat százaléka végzi el a kurzusokat. Ennek oka az is, hogy hiányzik a tanári visszajelzés. Mikor belépek az egyetemen az új félévben az első szemináriumi órára, pontosan tudom, hogy végigszendvedjük-e majd a félévet, vagy élénk viták, érdekes beszélgetések várnak ránk. Mert az adott órának van egy hangulata, ami nemcsak rajtam, hanem a hallgatókon is áll. Ez a digitális oktatásban nem tud érvényesülni.

– A tanár szerepe változhat?

– A tanárnak példaképnek kell lennie, ez nem kerülhető meg. Ha a tanár szerepe csorbulna, a Comenius és Herbart óta felépített iskolarendszer is érvényét veszítené. A nyugati oktatási rendszerben a pedagógus szerepe egyre inkább háttérbe szorul. A diákközpontú oktatás jó, ám a következő évtizednek mégis inkább a tanár, a tanuló és a szülő együttműködéséről kellene szólnia, úgy, hogy a szülő segítse, és ne ellenőrizze a tanár munkáját. A pedagógus ma már nem elődleges információforrás, szerepe inkább a moderátoré: irányítania kell az oktatási folyamatot, segítenie a diáknak eligazodni az online térben hemzsező áltudományos tartalmak között. És ez felelőség. A pedagógiában korábban létrehozott sémák, védelmi mechanizmusok nem működnek az online világban.

– A felsőoktatásban is szükség van szemléletváltásra?

– Attól tartok, hogy ez megkerülhetetlen. A jövő felsőoktatásában például használni lehetne videókat, amelyekben országosan elismert szakemberek, egy-egy téma jeles szakértői tartanak előadást. Az amerikai MasterClass online kurzusában például Chris Voss, az FBI egykori tiszttárgyalója már-már mozifilmszerű, profin összevágott videóiban a tárgyalás folyamatát ismerteti. Ilyen tartalmak létrehozására azonban a kis egyetemek nem képesek, ezért is kellene összefogni, létrehozni az egyetemek specifikuma szerint a legjobb oktatási anyagokat országosan. A magyar felsőoktatási intézmények közül jó néhány hiába oktat magas színvonalon, egyedül mégsem tudja felvenni a versenyt a nagy külföldi egyetemekkel. A verseny ugyanis nemzetközi szinten zajlik.

– Hogyan?

– Mondok egy példát. Ha itthon egy egyetem szeretne új képzést indítani, az oktatók a Google Drive-ot használják, amely hatékony felületet nyújt a közös munkához. Külső szakértők bevonásánál is ez a legpraktikusabb megoldás. Az Egyesült Államokban működő Google szerverein azonban a mesterséges intelligencia pillanatok alatt észleli, mely területeken akarnak fejleszteni a magyarak. Nobel-díjasaink vannak, legutóbb a vakcinafejlesztésben is megmutatkozott a magyar kreatív intelligencia. Honnan tudjuk, hogy a mi ötletünkéből kiindulva az amerikaiak nem hozzák-e létre azt a képzést, amit majd pár év múlva ingyen vagy a miénknél jóval olcsóbban kínálnak? Juval Noah Harari történész egye-

nesen azt állítja, digitális adatkolóniákat őriznek a világ bizonyos pontjain: a gazdag országok tárolják a szegény országok adatait, hozzáférve számukra értékes információkhoz.

– **Hogyan lehet ezt bizonyítani?**

– Schogy. Ez egy láthatatlan erőter, ám ha megvizsgáljuk a hatásait, érteni fogjuk,

nagyon is jelen való a probléma. A különböző IT-vállalatok tiltják a Google Translate használatát. Ha például egy cég hongkongi, londoni és budapesti székhelyén ezt a fordítóprogramot használnák egy közös kutatás-fejlesztési projektben, a Google mesterséges intelligenciája azonnal kideríthetné, pontosan mi is a

projekt témája. Világosnak kell lennie, hogy most nem a Google ellen szóltam, ezek a rendszerek az egész világot lefedik.

– **Az online világ ma még mindig vad és félig-meddig ismeretlen terepnek tűnik, amit meg kellene szelídítenünk, hogy az értékeit használni tudjunk. Mi lehetne az első lépés?**

– A legfontosabb feladatnak a digitális kompetenciák elsajátítását tartom. A világhálót húsz éve használjuk, mégsem tanítjuk a tudatos használatát. Gondoljuk el, mi lenne a közlekedésben, ha nem lenne KRESZ. Ha rosszul használunk egy adott digitális technikát, fel sem merül bennünk, hogy bajt okozhatunk. Igaz, nem olyan látványos a kár, mint ha nem adnánk meg a jobbkéz-szabályt, hosszú távon azonban mégiscsak komoly károkkal számolhatunk.

– **Mire gondolsz?**

– Például a SARS-Cov-2 elleni vakcina beadása körüli hisztériára. El kellene gondolkozni azon, hogyan lehetséges, hogy néhány iskolázatlan, hozzá nem értő celeb kiáll a nyilvánosság elé azzal, hogy nem adatja be a védőoltást, és az emberek nekik hisznek, nem pedig az MTA állásfoglalásának? Mitől vált hiteltelenné a tudomány az emberek szemében? Miért lesz a társadalom egy részének szemében hitelessé az a személy, akinek több száz ezer kattintás van a közösségi oldalán?

– **Hogy jutottunk idáig?**

– Az internetes kultúra az értékrelativizmust, az áltudományok korát hozta el. A közösségi médiában a megszólaló pozíciója nyitott, ami egyrészt jó, mert például Budapestről is figyelemmel kísérhetjük, mi történik kulturális téren Pozsonyban, Kolozsváron és Nagybecskerekben, másrészt azonban kiábrándító, hiszen bárki tudománytalan ostobaságokat állíthat a közösségi oldalán. Mert nem tanultuk meg, hogyan szűrjünk tartalmakat, mit osszunk meg a közösségi platformokon. Hiszen még a gyerekeink digitális tevékenységét sem tudjuk követni! Álomban nem gondoltam volna, hogy 2021-ben az orvostudomány legnagyobb vívmányát, az oltást a társadalom jelentős része elutasítja majd, és erre buzdít másokat. Vitathatatlan az evolúció: 1848-ban a forradalmárok elfoglalták a nyomdát, 1956-ban a rádiót, 2006-ban a tüntetők a tévészékházat ostromolták. Ma pedig a Facebookon forronganak az indulatok. És bár úgy tűnhet, mindez sokkal kevesebb áldozattal jár, mint az utcai közelharc, hosszú távon azonban a társadalom egésze issza meg a levét. ■